

Belgiën's Volkswirtschaft. Herausgegeben von
H. Gehrig und H. Waentig. Leipzig—Berlin. B. G.
Teubner 1918. 338 bl.

In het Voorwoord van bovengenoemd werk, waarop ik hier beknopt de aandacht wensch te vestigen, en dat door hen in samenwerking met de heeren Dr. K. Bittmann, Dr. J. von Grassmann, Dr. G. Jahn, Prof. Dr. K. Rathgen en Dr. F. Schulte werd uitgegeven, schrijven de beide in hoofde genoemde hooggeleerden: Mögen einzelne deutsche Reeder, Kaufleute und Industrielle mit den belgischen Zuständen schon vor dem Kriege vertraut gewesen sein, für die grosse Menge des deutschen Volkes, auch die Kreise der sogenannten Gebildeten, waren sie ein Buch mit sieben Siegeln". Ik vrees, dat in hoofdzaak hetzelfde ook voor ons land gelden moet. Noord- en Zuid-Nederland hebben, ondanks de taalgemeenschap van ruim twee derden hunner bewoners, wegens oorzaken, ten deele van uitwendigen, ten deele echter ook van zeer wezenlijk principieelen aard, zich nimmer innig verwant gevoeld. Vooral geldt dit thans voor de Noord-Nederlanders ten opzichte van de Zuidelijken. De Vlamen beseffen ongetwijfeld het geweldig belang der taalgemeenschap voor de ontwikkeling van enge cultuurbetrekkingen met ons levendiger, dan de Noord-Nederlanders het tegenover hen doen. Nadat in de dertiger jaren der vorige eeuw de te kwader ure tot stand gebrachte politieke eenheid van Noord en Zuid haar onvermijdelijk einde vond, heeft het Noorden zijn belangstelling aan het Zuiden nagenoeg volkomen onttrokken. Voor zoover zij zich nog deed gelden, was het vooral in dezen zin, dat het, in een weinig breed gedacht nationalisme, nijdig bleef toezien op het behoud zijner in den loop der eeuwen ten koste van het Zuiden verkregen voorrechten.

De groote pers, uitteraard met fijne voelhorens de richting der belangstelling van het groote publiek peilend, lichte voor den oorlog haar lezers omtrent het politieke en sociale leven van het nabije Oosten, om van dat der groote mogendheden in West- en Midden-Europa niet te spreken, nog wel zoo grondig in, als omtrent dat van den Zuidelijken buurstaat. Hoe betrekkelijk weinigen hier te lande, die zelfs thans nog in den nobe-

len strijd van Vlaanderenland voor zijn goed recht op behoud en ontwikkeling der eigen, van die der Walengeheel verschillende, cultuur, iets anders zien, dan een door Duitschland uitgelokt landverraad, met het doel te eigen profijte den Belgischen Staat blijvend te verzwakken. En van de economische ontwikkeling des lands, in haar eigenaardigheden, weet men hier te lande, buiten de kleine kringen der daarbij direct belang hebbenden, weinig of niets.

Zeker is het niet noodig, om ter aanvulling dezer leemte in de kennis van het beschaafde groote-publiek in ons land, zich te wenden tot de vruchten der studie, welke de tijdelijke bezetters van België in de verlopen vier jaren daaraan, met de grondige degelijkheid, welke hun wetenschappelijk werk pleegt te kenmerken, hebben gewijd. De Belgen zelf hebben waarlijk niet stilgezeten. Wie een algemeen samenvattend overzicht begeert van den toestand, waarin België zich vóór den wereldoorlog bevond, zal met name het zoo belangrijke driedeelige Exposé de la Situation du Royaume, in 1914 voltooid, met vrucht kunnen bestudeeren. En het aan het thans aangekondigde boek toegevoegde litteratuur-overzicht vermeldt een lange reeks werken van Belgische schrijvers, werken zoowel van algemeen aard, als nopens bepaalde onderdeelen van het cultuur- en bedrijfsleven.

Maar het boek der hoogleeraren Gehrig en Waentig biedt den lezer in vrij beknopten vorm den zakelijken neerslag van dat alles. En het doet dit met een groote mate van objectiviteit. Men moet nauwkeurig zoeken om in deze ruim 300 bladzijden enkele uitingen aan te treffen¹⁾ waarbij de bijzondere verhouding, in welke Duitschland sedert 1914 tot België is komen te staan, zich heeft doen gelden. In hun streven om een boek zonder tendens te leveren zijn de schrijvers overigens ten volle en opmerkelijk goed geslaagd.²⁾

Ook in het waarborgen van de innerlijke eenheid van hun werk, die in dergelijke uitgaven, waarvan de afzonderlijke hoofdstukken door verschillenden werden geschreven, zoo licht gevaar loopt. Nergens stuit men op herhalingen of op innerlijke tegenstrijdigheid. Het boek laat zich inderdaad lezen alsof het door een enkelen schrijver ware samengesteld.

¹⁾ Met name in het laatste hoofdstuk.

²⁾ Daaraan is zeker bevorderlijk geweest, dat het werk zoo goed als uitsluitend den toestand en de geschiedenis van België vóór 1914 behandelt, en dat het aanvankelijk in het plan opgenomen hoofdstuk over de «Kriegswirkungen» ongeschreven bleef.

Na een korte inleiding levert in het eerste deel Prof. Waentig een 66 bladzijden vullend overzicht van de Belgische economische geschiedenis in de jaren 1715—1908. In het tweede deel (29 bladzijden) geven Dr. Jahn en Prof. Gehrig een beeld van de demographische en sociale samenstelling van het Belgische volk, waarbij ruimschoots gelegenheid is, om de groote fundamenteele verschilpunten tusschen Vlaanderenland en Wallonië ook te dezen opzichte in het licht te stellen, en levert laatstgenoemde bovendien een overzicht van ontwikkeling en beteekenis der politieke en sociale stroomingen in België (35 bladz.). Dan volgt in het derde deel (166 bladz.) de behandeling van den opbouw van het Belgische bedrijfsleven in 7 hoofdstukken: de landbouw (door Dr. Jahn); de mijnbouw (door denzelfde); handwerk en nijverheid (door denzelfde); een door Dr. Bittmann bewerkt overzicht van de ontwikkeling der Belgische sociale politiek; de handel (door Prof. Waentig); het verkeerswezen (door Dr. von Grassmann); geld, bankwezen en beurzen, van welk hoofdstuk de behandeling der geld- en kapitaalmarkt door Dr. Schulte en die der Brusselsche beurs door Prof. Gehrig geschiedt; eindelijk de Congo (door Prof. Rathjen). In een kort aanhangsel bespreekt Prof. Gehrig de gegevens welke de omvang van het Belgische nationaal vermogen bij benadering kunnen doen kennen, waarna in een vierde deel „Rückblicke und Ausblicke” getiteld, Prof. Waentig de uitkomsten der voorafgaande deelen samenvat en enkele bladzijden wijdt aan de toekomst van Antwerpen in verband met de vestiging, tijdens den oorlog, van de Lloyd Royal Belge.

Een boek als het hier aangekondigde leent zich slecht voor een samenvattende vermelding van den inhoud der opvolgende hoofdstukken, welke in groote hoofdzaak van feitelijken aard is. Naar mijne meening is den schrijvers over het geheel de taak uitnemend gelukt, welke zij zich hadden gesteld, een beknopt beeld te teekenen, ieder op zijn gebied, van de verschillende kanten van het Belgische bedrijfsleven en zijn ontwikkeling en eigenaardigheden. Als voorbeeld wijs ik op het heldere overzicht door de heeren Schulte en Gehrig gegeven van het Belgisch bankwezen en de Brusselsche Beurs, in hun organisatie en beteekenis voor de ontwikkeling van het bedrijfsleven daar te lande.

In de beschouwingen van Prof. Waentig meende ik den neo-mercantilistischen toon te beluisteren, welke ook in Duitschland, onder den invloed van den oorlog, tegenwoordig wel telkens het oor moet treffen. Bij herhaling wordt het als een voor België schadelijke toestand ge-

teekend, dat zijn handelsbalans passief is, de invoer er den uitvoer van goederen overtreft, een toestand te bedenkelijker, wijl het land voor zijn grondstoffen — behalve steenkool — en voedingsmiddelen in zeer belangrijke mate afhankelijk is van het buitenland, waaraan het op zijn beurt halffabriekaten en afgewerkte producten levert. De buitenlandsche behoefte aan de vruchten zijner nijverheid weet het daarbij, door vestiging van eigen bedrijven in den vreemde en kapitaalverstrekking aan het buitenland, te prikkelen, waartegenover echter zijn eigen bedrijfsleven voor een niet geheel onbeteekenend deel met buitenlandsch kapitaal wordt gedreven.

Nu kan grif worden erkend, dat de internationaal-economische positie van een land sterker is, wanneer het door de natuur is bedeeft met overvloed van elders onontbeerlijke grondstoffen en voedingsmiddelen, die het in ruil voor producten van allerlei aard aan het buitenland levert, dan wanneer het omgekeerd de medewerking van het buitenland noodig heeft voor de dekking zijner behoeften aan voedingsmiddelen en grondstoffen. De oorlog heeft de juistheid dezer stelling ook ons wel afdoende geleerd.

Evenzoo is het niet geheel onbedenklijk wanneer een land, aangelokt door elders te bedingen hoogere rente, de kapitaalbehoefte van zijn eigen nijverheid verwaarloost of door vreemdelingen laat bevredigen. Zoolang de eeuwige vrede niet is gewaarborgd, en de beginselen van den vrijhandel niet allerwege zijn aanvaard, kunnen uit het een zoowel als uit het ander ernstige bezwaren voort-spruiten.

Maar daaruit volgt niet, dat een passieve handelsbalans als zoodanig reeds een teeken van economische zwakte of achterlijkheid zoude zijn, en een land dus w s zou doen er naar te streven, om zijn uitvoeren te vermeerderen en zijn invoeren te beperken; of dat het aanbeveling zoude verdienen kunstmatig, door heffing van invoerrechten, zich althans met betrekking tot de voedingsmiddelen — voor wat de grondstoffen betreft zal dit in den regel wel volstrekt onmogelijk zijn — van het buitenland onafhankelijk te maken. De volkswelvaart in stoffelijken zin wordt ongetwijfeld het meest gediend, wanneer ieder land zich toelegt op de productie van die goederen waarvoor het, door welke oorzaken dan ook, zich het beste eigent. En een invoersaldo bewijst geenszins, dat een land, ten nadeele van zijn eigen materieele welvaart, door het buitenland geëxploiteerd wordt, doch — van tijdelijke credietverstrekking nu afgezien, welke de handelsbalans niet blijvend passief kan houden, —

enkel, dat het land aan het buitenland nog andere diensten bewees dan door levering van in de handelsstatistiek verschijnende vruchten van den nationalen arbeid; diensten, welke het buitenland door middel van uitvoer van goederen terugbetaalt. In Europa hadden Rusland, Rumenië en Servië tot den oorlog regelmatig een actieve, alle overige landen in meerdere of mindere mate een passieve handelsbalans. Waren zij er daarom in stoffelijk-economischen zin beter aan toe, dan b.v. Engeland of Duitschland?

Wat voorts den uitvoer van kapitaal en de vestiging van nationale ondernemingen in het buitenland betreft, heeft juist België wel ten volle ervaren het belang daarvan voor de ontwikkeling der eigen nijverheid, althans in vreedetijd. De Russische débacle zal zeker een goed deel ook der daar belegde Belgische kapitalen blijken vernietigd te hebben, en, al ware de mogelijkheid na den oorlog, om kapitalen buiten de landsgrenzen te beleggen, in de rechtstreeks bij den strijd betrokken rijken niet verdwenen, de lust om het te doen zoude er zeker voorschands niet bestaan. Maar van staatswege den kapitaaluitvoer te willen tegengaan of temperen ware toch, vooral voor kleine staten, een economisch en politiek bedenkelijk streven, dat bovendien praktisch niet wel uitvoerbaar zou blijken. Immers is ook verkoop op tijd naar het buitenland kapitaaluitvoer, in een vorm echter welken — ik spreek nu niet van oorlogstijd — de regering zeker niet zou willen verbieden. Allermint een regering welke naar het actief worden van de handelsbalans haakt.

Intusschen, het hier aangekondigd werk is geen leerboek voor de theorie van den internationalen handel, en voor verder gaande polemieken ter zake van ter loops daarin voorkomende denkbeelden van handelspolitischen aard bestaat hier dan ook geen aanleiding. Die denkbeelden treffen mij echter vooral daarom, wijl hun toepassing door België, voor dit land zelf schadelijk, ook voor Duitschland allermint gewenscht zoude zijn.

Terecht wordt aan de hand der cijfers in dit boek de geweldige beteekenis van het Deutsche achterland voor België's economische ontwikkeling aangetoond. Evenals in ons land, is ook in België de economische ontwikkeling in zeer hooge mate afhankelijk van den bloei van en het verkeer met Duitschland. Maar ook omgekeerd is de waarde van België, niet enkel als doorvoerland, voor Duitschland geenszins gering. Het kan in het belang noch van België zelf, noch van Duitschland geacht worden te liggen, dat het eerste, mercanti-

listisch geïnspireerd, het motto van het orgaan van the Belgian Trade Committee (Anglo-Belgian Export) tot richtsnoer van zijn politiek zoude nemen: Si vous voulez la paix dans vos affaires, préparez la guerre au commerce ennemi. Veeleer is te hopen, dat het randschrift van de gedenkpenning, geslagen ter gelegenheid van de opening, op 12 October 1843, van den spoorweg die Rijn en Schelde verbindt: „la guerre les a divisées, la paix les réunira”, de prognose moge worden der toekomstige betrekkingen van beide landen. Het breken met de op een gevaarlijk dwaalspoor voerende theoriën omtrent de voor- en nadeelen van een passieve handelsbalans schijnt echter daaraan te moeten voorafgaan.

Utrecht, 17 September 1918.

C. A. V e r r i j n S t u a r t.
